

To, co je „mé“, mohu přenechat jiným a tím i práva s tím spojená. Prakticky všechny změny v bližším či vzdálenějším okolí mé osoby působí i na mé vlastnictví, a tak mění můj právní stav. I tyto změny a jejich původ chce Rosmini klasifikovat a zobecnit, a tak dělí tuto knihu na čtyři části: vrozená práva, získaná práva, přenos práv a jejich následná modifikace a konečně stíhání práv, jejich následné závazky a vztahové modifikace práv.

Každá osoba na této planetě je zdrojem jsoucího práva. Taktó každá společnost přináší kontext, v němž právo a povinnost respektu formují základ spravedlnosti a tím i míru. Stát svým občanům práva neopatřuje, ale zajišťuje jejich neporušitelnost. Společnost může individuální práva modifikovat, ale ne zrušit. Vždy jsou základem sociálních práv.

Rosmini je filozofem, jehož cílem je vybudovat systém. Seznamování s jeho dílem může být pokládáno v záplavě moderních a postmoderních filozofů, kteří se snaží rozbít filozofii na jednotlivé obory bez vztahu k sobě (a tím ji zřejmě zahubit), za antikvární záležitost, ale také jej lze chápat jako jeden ze způsobů obrany proti nejrůznějším postivismům. Je do jisté míry škoda, že autor tak plodný a zároveň pozoruhodný dochází obecnějšího studia až nyní, téměř 150 let po smrti.

Jakub Vojta

Milan S o b o t k a : *Stati k Hegelově Fenomenologii a Filozofii práva*. Univerzita Karlova, Praha 1993, 115 s.

Náš nejvýznamnější znalec klasického německého idealismu, profesor pražské filozofické fakulty Milan Sobotka shrnul ve své knize osm statí, které jsou věnovány především Hegelovým spisům Fenomenologie ducha a Základy filozofie práva, ale také některým dalším Hegelovým dílům.

První kapitola „Čím se musí začít ve vědě“, jejíž název odkazuje k pojednání na počátku Hegelovy Logiky, podává náčrt problematiky začátku ve filozofii od Descarta přes Kanta, Fichta, Schellinga až po Hegela. Hegel zde vyšel z podnětu K. L. Reinholda a z toho, že začátkem má ve filozofii být bezprostřední vědění či víra, protože začátek nemůže být dokazován, že však nedokázané vědomí nemůže být začátkem. V novověké filozofii se kryje začátek v subjektivním a objektivním smyslu.

Druhá kapitola je věnována proslulé Hegelově větě Co je rozumné, to je skutečné; a co je skutečné, to je rozumné z předmluvy k Základům filozofie práva. Je zde mj. rozebráno Hegelovo pojetí dějinné pedagogiky a dále vysvětleno, že teze, že každé individuum je synem své doby, neznamená pouze, že každý je závislý na dobových názorech a předsudcích, ale zejména to, že zákon je objektivizace jedinců své doby, a současně, že společnost je třeba překonat, když se individua v procesu vyzrávání lidstva duchovně změnila.

V třetí kapitole Antika v Hegelově filozofii se M. Sobotka zabývá vývojem Hegelových názorů od jeho článku o přirozeném právu z roku 1802 až k Filozofii práva z roku 1820 a ukazuje na souvislost mezi Hegelovým nadšením pro antickou státnost v jeho raném období a jeho pozdějším pojetím státu jako „skutečnosti mravní ideje“.

Čtvrtá kapitola Vzdělávání vědomí v Hegelově Fenomenologii ducha je rozbořením tří kapitol oddílu Vědomí (Smyslová jistota, Vnímání a Rozvažování) z Hegelovy Fenomenologie. Autor zdůraznil, že obsahují pozoruhodnou teorii novověké vědy a současně podrobnou a zásadní kritiku Kantovy filozofie.

Tomuto problému, tedy Hegelovu překonávání Kanta, je pak věnována i pátá kapitola Hegelova kritika Kantovy teoretické filozofie. M. Sobotka připomíná, že Hegelova filozofie je vlastně

neustálou konfrontaci s Kantem a že Hegel proti pojetí poznání jako nástroje, kterým se zmocňuje absolutna, staví panteistické pojetí, podle kterého je poznání v absolutnu zakotveno. Věnuje se dále Hegelově teorii duchovní produkce (reprodukce) skutečnosti.

V kapitole Hegelova kritika Kantovy morální filozofie a jeho překonání morality ukazuje M. Sobotka přesvědčivě, že vyvrcholením Hegelovy kritiky Kantova „morálního světového názoru“ je teze o neodvoditelnosti konkrétních povinností z obecného mravního zákona. Hegel odmítá i Fichtovu koncepci a morální subjektivismus a dospívá k tomu, že pozice „svědomí“ je rovněž zatížena rozpory. M. Sobotka odmítá názor, že Hegel nemá teorii morálky, a ukazuje zejména na příslušných paragrafech Základů filozofie práva Hegelovu pozitivní teorii morality, která začleňuje morální jednání do totality vzájemných vztahů ve společenském životě.

Zajímavá je Sobotkova úvaha Hegelova teorie přírodních procesů, ve které autor ukazuje na důvody Hegelova odmítnutí časovosti v přírodě, které však nevykloučily pojetí vývoje v přírodě ve smyslu kvalitativní změny. Hegelova koncepce je pochopitelná ze snahy o sjednocení metodologie poznání přírody s metodologií duchovních věd a autor ukazuje na příslušných místech na její podstatné charakteristiky – nadřazení skutečnosti nad pouhou možnost, spojení kauzálního hlediska s hlediskem teologickým, pojetí nahodilosti jako objektivního momentu určitého vývoje a výklad existence jako určitého stupně realizace možnosti.

Poslední kapitola Konec metafyziky a vznik marxismu je inspirovaná prací K. Löwitha Od Hegela k Nietzschevi. Podle Löwitha dal Hegel svým sjednocením dějin filozofie a světových dějin podnět k pádu metafyziky, který přineslo mladohegelovství svou filozofií činu. Sobotka ukazuje na hlavní rysy levohegelovské filozofie a Ekonomicko-filozofických rukopisů K. Marxe.

Sobotkův spis významně rozšířil soubor hegelovské literatury a ukázal přesvědčivě na živost hegelovské problematiky. Je důkazem autorovy obdivuhodné invence a detailní znalosti širokého spektra otázek Hegelovy filozofie. Vzhledem k tomu, že vznikal ve vztahu k pedagogickému působení profesora Sobotky na FF UK, je mimořádně cennou příručkou pro studenty i učitele filozofie.

Jan Zouhar